

ZAVESA JE DVIGNJENA

Italijanski imperialisti se zadnji čas kar ne morejo zadosti na dolgo in na široko razpisati o Trstu in Slovenskem Primorju. Vsa leta po zadnji vojni pa je o razmerah v Trstu in Slovenskem Primorju vladal značilen molk. Ko so bila v pogledu te naše dežele smatranega pogazena načela samoodločbe narodov, so spustili pred njo zastar, da bi svet ne videl, kako enično so bile poteptane tudi obljube o narodnih pravicah in enakopravnosti, ki so nam bile zagotovljene celo z najvišjega mesta.

Ne, nikakor ne obtožujemo samo fašistov, ampak tudi one laždemokrate, ki so spočetka vodili državo. Nismo pozabili, da je bila slovensčina kmalu izrinjena iz javnih uradov, slovenski javni uslužbeni pa premeščeni s slovenskega ozemlja. In da so bile štiri slovenske srednje šole in slovenske osnovne šole v Gorici takoj ukinjene. Pred očmi teh gospodarstov, ki so tedaj v Italiji vedrili in oblačili, se so ob asistenci njihovih karabinjerjev vršila nad zavednimi priarorskimi Slovenci najhujša osebna nasilja z ricinovim oljem, pretepanjem, požigi in umori. „Neodgovorni elementi“, kakor so ti ljudje s tihim odobravanjem hinavsko imenovali prve fašiste, niso bili nikoli klicani na odgovor.

La tega svet ni smel izdelet. Skušali so tudi prikriti, da so bile vse slovenske osnovne šole do leta 1930 poitalijančene in da so na stotine slovenskih učiteljev in učiteljic morale oditi za kruhom v Jugoslavijo, ali pa so bili premeščeni v oddaljene kraje Italije; da je bilo okoli 400 prosvetnih društev s posebnim odlikom razpuščenih in njihovo premoženje zaplenjeno, da je bilo do leta 1931 zatrtih vseh 18 slovenskih listov, ki so po zadnji vojni izhajali v Slov. Primerju, in da je bilo same v letih 1928 in 29 zaplenjenih in uničenih okrog 150.000 izvodov slovenskih knjig; da so bila mnoga imena zavednih slovenskih ljudi nasilno spremenjena v italijansko obliko, da je bilo uničeno naše narodno gospodarstvo in slovenski človek ni našel zasluzka na svoji rodni zemlji, kar prita okoli 100.000 naših izseljencev; da je bila slednja celo slovenska govornica prepovedana na ulicah in v javnih lokalih ter je bil, kdor se je drznil govoriti slovenski, javno pretepan ali vrzen v ječo. In še in še.

Vse to so spretno poizkusili prikriti svetu, dast smo ni uporabili vsa sredstva, da bi vzbudili vest Evrope. Toda Evropa je bila gluha za naše klice in slepa za naše trpljenje. Molčali so tudi italijanski „profitašisti“ v tujini, niti z besedo niso obsojili fašističnih razbojnikov, ki so bitlali čast italijanskega naroda. Sele ko so edmet strelji na Bazovici, ko je bila prelita prva slovenska kri za svobodo, se je svet zdrnil. Toda tudi tedaj je molčal. Nečloveško zatiranje naše manjšine je bila „notranja“ zadeva fašistov, ki se pripravljali jarem za vso Evropo in za ves svet.

Kulturna Evropa je imela takrat druge skrbi. Zanimala se je za usode ptic selivk na njihovem vsakoletnem potu na jug.

Ko smo mislili, da sta italijanski imperializem in fašizem docela opraznena, sta se nenadoma pojavila v novih osebah. Ti ljudje niso prilezili iz svojih lukenj zato, da bi se potrkali na prsi in priznali velik dolg pred nami ter zločinca nad našim narodom postavili pred sodišče. Požigalci naših domov, morilci naših žena in otrok zavzemajo v njihovi deželi važne in odgovorne položaje, oni pa z drzkim obrazom zahtevajo, da naj se stara krivica zapečati z novo krivico. Postali - so v kolikor v tem pogledu niso zmeraj bili - zavezniki Mussolinijevih fašistov, ki še danes vršijo grozodejstva v Slov. Primorju in koptije krivdo na krivde. Da podprejo svoje jalove in krivične zahteve, se lovijo s statistikami, z zgodovinskimi reminiscencami in navajajo gospodarske razloge. Govorijo, kakor da gre tu zgolj za diplomatski spor za ozemlje brez žive duše, za katerokoli pučavo ali džunglo. In vprašujejo, kako mislijo in čutijo primorski Slovenci, ne kaj pravijo tržaški Italijani.

Kadas nas imevujejo, smo zanje „kraški kmetje“, o katerih si ne morejo misliti, da bi „vladali“ nad meščani, kakor se izražajo v duhu njihove nedemokratske miselnosti.

Nizakr se ne stramojemo naziva „kmet“ ali „delavec“, ampak smo ponosni na to. Tudi nas ne prezeneča zaničljivi prizvok, ki naj izraža manjvrednost, značilen za tiste vrsto ljudi, za katere začne človek šele pri meščanu z umetno zavožnjano ovrtnico.

To so tisti „kmetje“, iz katerih je izšlo na stotine in stotine učiteljev, profesorjev, uradnikov in gospodarstvenikov, ki so rodili književnike, slikarje, glasbenike in znanstvenike, a se morali po zadnji vojni po silii razmer domala vsi zapustiti svojo domovino. To so tisti „kmetje“, ki so kljub najhujšemu terorju ostali zvesti svojemu jeziku in se ohranili čiste svojo narodno zavest ter se niso dali zastrupiti od naukov bodičnoet človeštva. Tisti „kmetje“, ki so kljub dolgoletnemu zatiranju dokazali svoje visoko politično zrelost s tem, da so vztrajali v sebi vsako sled šovinizma in poštenim

Italijanom ponudili roko za mirno seditje ter so ti ponudeno roko tudi sprejeli v zavesti, da jih -zvesti načelom demokracije, za katero so se borili - ne bodo prevarili, kot so bili sami prevarani.

Gospodje imperialisti! Ti „kmetje“ za svojo svobodo in za človečanske pravice niso preživeli črnih, ampak živo kri. Ne prihaja nam torej niti na misel, da bi se z vami preekali in gluhi ušesom dōpovedovali, kako ste že zgolj s svojim ravnanjem z nami izgubili namišljeno pravico do te zemlje. Prihranite si statistike in gospodarske razloge, ki sičvir vsi govorijo le za nas! Nočem vas spominjati, da vam ne gre za Trst zaradi njegovega italijanskega prebivalstva, ampak za to, ker je odskočna deska za Balkan, kar nam je izpričala ta vojna. Kar bi vam radi povedali, je to, da se nič ne bo zgodilo brez pristanka primorskega ljudstva, ki je v tem boju več kot enkrat pred vsam svetom izvršilo plebiscit krvi. O tem priča skoraj polovica naših poženih vasi, na stotine pomorjenih, na tisoče padlih v boju in na tisoče in tisoče v ječah in koncentracijskih taboriščih. Zastor, ki ste ga bili previdno spustili pred Slovenskim Primorjem, sme zdaj dvigniti mi, da lahko ves svet vidi in sliši, kako mislimo in čutimo. In svet ne vidi in ne sliši same tega, kar se dogaja danes, kažemo mu tudi prizore iz preteklosti. Ničesar nismo pozabili, vse smo si zapisali, vse smo si zapisali. Predložili bomo dva velika računa. Enega italijanskim

imperialistom in fašistom za vsa leta trpljenja in grozodejstev, a drugega svobodoljubnim in demokratskim silam sveta za žrtve, ki smo jih dali za skupno stvar.

Me moremo verjeti, da bi hotel kdo naše žrtve poplačati s krivico in cinično pljunuti na ANantsko karto. Toda z ozirom na to, da je reakcija še vedno živa in več ali manj očite dviga glavo proti slovanstvu in proti načelom demokracije, so megóci tudi taki poizkusi.

Pétrebno je torej, da smo si v enem docela na jasnem:

Primorski Slovenci smo po bridkih izkušnjah zadnjih dveh desetletij tréno odločeni: nikoli in nikomur več hlapeci! Ne verjamemo več nobenim obljubam, tujega nočemo, hočemo samo to, kar nam po vseh naravnih pravicah pritiče. Hočemo k združenju Sloveniji v Titovi Jugoslaviji!

Kdor koli bo skušal nepoklican stopiti na našo zemljo, ne bo več našel poznih Primorcev iz leta 1918, ki so še verjeli v „pravico“ drugih. Primorsko ljudstvo ima danes orožje in zna z njim ravnati. In tega orožja ne bo odložilo prej, da bo dosežen njegov sen po svobodi: S tem naj razčaja vsi tuji imperialisti in njihovi hlapič - domači izdajalci.

Zavesa pred Slov. Primerjem je dvignjena. Na odru se pred očmi vsega sveta vrši legendarna borba junaškega ljudstva. Naša enotna vojska, da hočemo biti svobodni za vsako ceno, bo potelka nasprotnika. In triganji, ki bi nas radi prevarili za žrtve pa bodo izžvižgani od vsega svobodoljubnega človeštva.

Franez Bevč

Narodno osvobodilna vojska Jugoslavije preimenovana v Jugoslovansko vojsko

Njena naloga je, napadati južne nemške obrambne sile

Z edlokom poverjenika za narodno obrambo maršala Josipa Broza Tita se Narodno osvobodilna vojska Jugoslavije odslej imenuje jugoslovanska vojska in udeležnica jugoslovanske mornarice.

Narodno osvobodilna vojska je doslej svoj smoter - demokratsko, federativno Jugoslavijo in je edina orožena sila naše države. Dolga in težka je bila njena pot od prvega partizankega odreda v zapadni Srbiji 1. 1941 do danes. Razbila je sedem sovražnih ofenziv in sedemkrat izšla močnejša iz njih. Že 1942. so se partizanski odredi začeli razvrščati v brigade, divizije, korpusse. Po zmagi nad Italijo se je Narodno osvobodilna vojska podvojila in prav tako po nemškem porazu v Rumuniji in Bolgariji. Danes s pomočjo Rdeče armade osvobajajo domovino. Svobodna je Makedonija, Srbija, Črna gora, Dalmacija in velik del Bosne, Hercegovine in Hrvaške.

Zavezniki so ji dali priznanje, kakršnega ni dobila nobena vojska zaslužjenih narodov. Zaupan ji je bil važen sektor zavezniške fronte, da na njem vodi samostojne operacije pod vodstvom svojega vrhovnega komandanta maršala Tita. Naša armada je zveza med silami Rdeče armade na madžarskem bojišču in ameriškimi silami v Italiji. Njena naloga je napadati južne nemške obrambne sile. S tem nadaljuje svoje delo, ki ga je v sklepu zavezniških armad začela 1. 1941. V triletni borbi je pobila nad 150.000 domačih izdajalcev in iztrebila nad 750.000 fašističnih vojakov. Je enakevredna vojskam zavezniških dežel.

Jugoslavija je danes edina izmed osvobojenih dežel, katere osvobodeno osem-lje kontrolira njena lastna narodna vojska, ki bo tudi v miru branila vse pridobitve narodno osvobodilne borbe.

Kraljeva vlada in NKOJ podala ostavko

Beograd 6. marca: Včeraj popoldne je bila v zeleni dvorani Narodne skupščine svečana prisega kraljevih namestnikov g. dr. Srdjana Budisavljevića, Anteja Mandića in ing. Dušana Serneca. Pred prisego je predsednik kraljevske vlade dr. Šubašič prebral ukaz z dne 2. marca, s katerim je kralj Peter II. prenesel svojo kraljevske oblasti na namestništvo do sestanka ustavotvorne skupščine, ki bo odločila o notranji ureditvi države. Polaganju prisige so prisostvovali vsi člani kraljevske vlade, bivši člani NKOJ-a in predsedstva AVNOJ-a, predstavniki inozemskih vojaških misij ter domači in tuji častniki. Ob 6. popoldne je bil predsednik kraljevske vlade dr. Ivan Šubašič sprejet v avdienco pri kraljevih namestnikih v Narodni skupščini in je ob tej priložnosti izrečil ostavko kraljevske vlade. Tekst ostavke se glasi: Ker je kraljeva vlada izpolnila svoje naloge v smislu sporazuma, mi je čast podati kraljevemu namestništvu ostavko vsega kabineta. Beograd 5. marca 1945, dr. Ivan Šubašič.

Kraljevi namestniki so sprejeli ostavko kraljeve vlade.

Istočasno je bila v sejni dvorani Predsedstva AVNOJ-a v Narodni skupščini seja NKOJ-a pod predsedstvom maršala Josipa Broza-Tita v prisotnosti ožjega predsedstva AVNOJ-a, na kateri je Nacionalni komitet sklenil podati ostavko zaradi osnivanja enotne vlade demokratske federativne Jugoslavije. Predsednik Nacionalnega komiteta maršal Josip Broz-Tito je predlagal ostavko v kratkem govoru, v katerem je poudaril dosežanje složne in uspešne delo NKOJ-a, nato pa je izrečil pismeno ostavko predsedniku AVNOJ-a dr. Ivanu Ribarju, ki jo je v njegovem imenu predložil Predsedstvu AVNOJ-a.

Besedilo ostavke NKOJ-a se glasi: Predsedstvu AVNOJ-a! Zato, da omogoči sestavo enotne vlade demokratske federativne Jugoslavije v duhu sporazuma z dne 2. novembra 1944. leta, je NKOJ sklenil

na svoji današnji seji, da poda ostavko Predsedstvu AVNOJ-a, ki mu je dne 30. novembra 1943. leta zaupal dolžnost, da vrši poše začasne narodne vlade. V imenu Nacionalnega komiteta sem sklenil, podati ostavko in presim, da to upoštevate v prepričanju, da je sestava enotne vlade neobhodno potrebna za nadaljnji napredek demokratske federativne Jugoslavije in vseh njenih narodov.

Bredsednik NKOJ-a
maršal Jugoslavije Josip Broz - Tito
Beograd, 5. marca 1945. leta.

Kraljevi namestniki so pōzvili v svoji habinet predsednika in se posvetovali, komu naj se zaupa sestava enotne vlade. Dr. Ivan Ribar je predlagal, naj se zaupa sestava nove vlade maršalu Josipu Brozu-Titu. Ob 18. uri 45 minut so kraljevi namestniki zaupali mandat za sestavo enotne vlade maršalu Jugoslavije Josipu Brozu-Titu. Maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito je takoj prišel s posvetovanji za sestavo vlade.

De osnivanja nove vlade bo opravljal državne posle NKOJ-a, čim bo nova vlada sestavljena, bo izdan edlok o razpušitvi NKOJ-a.

Kanadski Rdeči križ Slovenji

Te dni so priselili avioni 17 zabojev sanitarnega materiala in posteljnega perila dar Kanadskega Rdečega križa Rdečemu križu Slovenije.

Glavni del te pošiljke je namenjen vojniim bolnikom za naše junake ranjene, velik del pa civilnim amputantom.

Dolžnost vseh zavednih Slovencev je, da vstopite v to množično človekoljubno organizacijo v naš Rdeči križ in ga vsstransko podprete z vsem možnim materialom za propagando v inozemstvu.

Glavni odbor Rdečega križa Slovenije

Nova Jugoslovanska vlada pod predsedstvom maršala Tita

BEograd, 7. marca: Poročilo: Beograd 7. marca:

Po potrebnih posvetovanjih je predsednik Nacionalnega komiteta osvoboditve Jugoslavije v ostavki na osnovi mandata, ki ga je dobil od namestništva za sestavo vlade v duhu sporazuma Tito-Šubašič sporočil kraljevim namestnikom listo vlade, ki jo je sestavil.

Namestniki so nato danes popoldne podpisali ukaz o imenovanjučasne vlade demokratske federativne Jugoslavije. Začasna narodna vlada, ki bo delala do sestanka ustavotvorne skupščine je sestavljena tako-le:

Predsednik vlade in minister narodne obrambe maršal Josip Broz-Tito,
podpredsednik vlade dr. Milan Grol
podpredsednik vlade in minister za konstituante Edvard Kardelj,
minister za zunanje zadeve dr. Ivan Šubašič,
minister brez listnice dr. Josip Smoljaka,
minister za notranje zadeve Vlada Zečević,
minister pravosodja Franjo Frol,
minister prosvete Vladislav Ribnikar,
minister za finance Srelen Žujevič,
minister brez listnice dr. Jurej Šatej,
minister za promet Todor Vujasinović,
minister za industrijo Andrija Hebrang,
minister za trgovino in oskrbo ing. Nikola Petrovič,
minister za gospodarstvo dr. Vasa Kosanović,
minister za gozdarstvo Sulejman Filipović,
minister za rudarstvo Bana Andrejev,
minister za kolonizacijo Srelen Vukosavljevič,
minister za socialno politiko dr. Anton Kržišanič,
minister narodnega zdravlja dr. Zlatan Sremski,
minister za pošto, telegraf in telefon dr. Drago Marušič,
minister za gradnje dr. Rado Pribičević,
minister za informacije Sava Kosanović,
minister za Srbijo Jaja Prodanović,
minister za Hrvaško dr. Pavle Gregarič,
minister za Slovenijo Edvard Keebek,
minister za Bosno in Hercegovino Rodoljub Čolaković,
minister za Makedonijo Emanuel Sapkov,
minister za Črno goro Milovan Djilas.

Ob 13. uri je bila v postlopu Narodne skupščine seja nove vlade, nato pa je bila v „Zeleni dvorani“ seja Predsedstva AVNOJ-a, na kateri je bil prebran ukaz namestnikov o imenovanjučasne narodne vlade, nkar so vsi člani ministrskega sveta prisegli pred Predsedstvom AVNOJ-a narod. Seje so se udeležili tudi predstavniki inozemskih misij in drugi gostje, kakor tudi demati in inozemski častniki. Po zaključku tega svečanega zasedanja je bila druga seja Predsedstva AVNOJ-a, na kateri sta bila izdana dva zakona v zvezi z razpustitvijo Nacionalnega komiteta, ki je s sestavo novečasne narodne vlade prenehal obstojati.

General Roatta je pobegnil - kako in kam?

General Roatta je pobegnil izpred sednega stola, toda nikakor ni treba misliti, da je izgini za vse večne čase, čeprav imajo vsi veliki zločinci, posebno pa še mednarodni politični pustolovci, velike in tudi mednarodne zveze. Prej ali slej se bo moral vrniti na zakonno klop, razen seveda, če ga je na begu doletela avtomobilska ali letalska nesreča, kar se mednarodnim političnim pustolovcem včasih tudi primeri.

General Roatta se je še dolgo mesec po osvoboditvi svobodno sprehal po osvobojenem Rimu. Nekaj časa je bil celo v glavnem stanu italijanske vojske, ki jo je vodil maršal Badoglio. Režiral je s svojimi odlikovanji ter si sam pri sebi mislil, da demokracija na vse zadnje ni tako strašna stvar. Pokazalo se je namreč, da je v Italiji nastopila tista „stava, praižkušena in vstopka demokracija“, ki misli, da je generalna uniforma nedotakljiva in neprobojna oklep; da so atentati na tuje politične osebnosti, prenašanje brcllov in tuje dežele in iztirjevanje vlakov s peklenjskimi stroji - diplomacije; pokizanje vasi in streljanje talcev v zasedenih krajih - strategije; da je general človek, ki ne politizira, temveč uboga - a če se primeri, da je njegova ubegljivost je pregoreča, dobi odlikovanje in gre v pekel.

Takih misli je bil kajpak tudi general Roatta, ki je poševal vse te stvari - in imel je po svoje precej razlogov, da je bil takih misli. „Res je, da so zavezniki na toheranski konferenci sklenili, kaznovati vojne zločince, toda kaj vse je bilo že sklenjeno na konferencah.“ Je zamahnil z roko. Sklep je sklep, izvršitev sklepa pa je druga stvar - tako je bilo nekóž v stari „praižkušeni demokraciji“ in zakaj ne bi bilo tako tudi sedaj, si je mislil general Roatta kakor tudi vsa njegova bratovščina doma in na tujem. In ta bratovščina je velika. In potem, mar se ni predramila dobra Lady Hess, ki je s svojim pismom v rokah klicala usmiljenje za ubogo grešnika; mar se niso pojavili razni muzejki Brailisford in čela jeta zatehlih pravnih filozofov in piscev, ki se si natakali debela očala in pisali dolge razprave, v katerih so trdili, da ni zakonske in ustavne osnove za kaznovanje vojnih zločincev, skratka, „strategov usmiljenja“ na pretek.

Takih „strategov usmiljenja“ tudi v Italiji ni manjkalo. Prav presunljivo pa so zagrešali, ko se je znašel general Roatta pod ključem. Ti „neodvisni pravni znanstveniki in filozofi“, ki so molče hlapečali Mussoliniju in njegovi „rimski pravci“, so zavijali v nebo in pomazali cele rjube dnevnikov in tednikov s svojimi globokousmilnimi „razpravami“. Trobijo, da se sodišča, ki so bila ustanovljena z odlikom vlade protustavna, čet da bi za osnovanje takih sodišč parlament moral izglasovati zakone - ko je Mussolini brez ustave in brez parlamenta ustanovil zloglasni

Tribunale Speciale, so mudro molčali. Trdijo, da taka sodišča ponižujejo sodnika, ker je „hočeš nočeš podvržen pritisku dneva in politike“, kakor piše Italo Carbone v imperialističnem listu „La bottega del 4“ - ko je včasih Mussolini že vsnpraj dovoljal kazni za obtožence pred posebnim sodiščem (Tribunale Speciale), so bili nemara ponosni. Pravijo, da je sodnik zavžen in daleč nad politiko in vsakdanjim življenjem; sodnik da pozna samo zakon in sodi po zakonu, pa naj si bo zakon kakšen koli. Za sodnika ni slabega zakona, tako trdijo in vlačijo na dan stare latinske fraze. V svojem onemoglem besu so se ti fašistični prakci tako daleč spomabili, da v svojih „razpravah“ trdijo, da so dejanja, zaradi katerih so danes bivši fašistični klovevdje pod ključem, bila tekrat, ko so jih izpeljevali, dovoljena po zakonu in da jih torej ne moremo klicati na odgovor.

Niš čudnega torej, če je general Roatta mislil, da je še spot na zeleni veji in da utegnejo nemara priti celo časi, ko se bo vrnil v svoje „mednarodno delovanje“. Bilo je potrebno mnogo hrupa, mnogo pravične in svete jeze in velikega pritiska napredne svetovne javnosti, preden se je general Roatta znašel pod ključem. In spot je bilo potrebno dolgo čakanje, preden se je „njegova ekscelenca“ znašla na zakonni klopi. Razprava se je začela in vlekla se je prav po polnoči polnurni mesec in tó v majhni dvorani stare rimske univerze, da občinstvo ne bi moglo k temu „javnemu procesu“. Razprava se je že po prvih besedah razvila v burko, v kateri so bili smešni in osmešeni vsi razen obtožence, kar je razumljivo. Obtožence je ostal takšen kakršen je bil: fašist, imperialist in mednarodni pustolovec, ki je vlačil na dan rane karte, njegovi sodniki pa so trepetali pred njim, si umivali roke ter mu pomagali iz neprilike.

General Roatta ni zahteval nič manj kakor 63 priž, med njimi tudi „organobega demokrata po krščanskih načelih“, generala Franca, s katerim sta skupaj delovala v mednarodnih političnih pustolovčinah. I zakaj se ne bi skliceval na generala Franca? Če je pustolovec Franco je dandanašnji lahko na čelu države, čemu ne bi bilo nekje mirnega kotička za službenega generala Roatto?

General Roatto je zagovarjala kar cela truma odvjetnikov. Ti „lazarosi“ so škatlanili, mahali z rokami in kričali, deklarirali Danteja in D'Annunzia, kakor je v Italiji pač navada. Opletali so z jezikom, kakor so znali temeljito držati jezika na zobni v Mussolinijevih časih - kadar seveda niso zahtevali najhujše kazni za svoje kljente, kakor na primer odvjetnik Zennaro in drugi v tržaških procesih. Sodniki pa so prikrmavali ter se v strahu božjem držali sodnega postopka kakor pijance ploti.

(nadaljevanje na 2. strani)

NAMESTNIŠTVO

Dne 5. marca bila je izvršena prisega kraljevih namestnikov dr. Srdjana Budisavljeviča, dr. Ante Mandića in ing. Dušana Serneca.

Dr. Srdjan Budisavljevič se je rodil 1883. leta v Slavoniji Pečkici. Leta 1904 je prišel v Beograd, kjer je skupno s predstavniki slovenske in hrvatske mladine sodeloval na jugoslovanskem študentskem kongresu. Od leta 1908 do 1909 je bil eden glavnih branilcev v znanem veleizdajniškem procesu v Zagrebu proti 33 Srbom iz Hrvatske. Leta 1910. je bil privratar izvoljen za narodnega poslanca v Hrvatskem saboru in ostal v njem do leta 1918, najprej kot član srbske samostojne stranke, a potem v hrvatsko-srbski koalicioni. Leta 1916. je bil obsojen zaradi veleizdaje na 10 mesecev zapora. Ko je bil 19. oktobra 1918 osnovan Narodni svet je bil dr. Srdjan Budisavljevič njegov glavni tajnik. Bil je večkrat poslanec v skupščini.

Po uvedbi šestojanuarske diktature je aktivno sodeloval v vrstah opozicije proti diktatorskemu režimu. Leta 1939. je vstopil v vlado Cvetković-Maček, bil je eden izmed treh ministrov, ki so na seji vladnega kabineta 20. marca 1941, ko je vlada sklepala o pristopu k paktu z Nemčijo govoril in glasoval proti paktu ter je iste noči podal ostavko. V emigraciji je ostal v vladi generala Simovića in je vstopil v vlado, ki jo je sestavil Slobodan Jevanović, v poznjejši vladi ni vstopil. V Beograd je prišel 25. febr. dr. Ante Mandić se je rodil v Trstu.

Med svetovno vojno je bil v Rusiji, kamor je odpotoval takoj po atentatu v Sarajevu. Leta 1915 ga je jugoslovanski odbor pozval, naj potuje v Petrograd kot njegov delegat. Septembra 1917 je odpotoval na plenarno sejo v London in tam prevzel vodstvo centrala. Ko se je 1919 vrnil v Zagreb je bil izvoljen za tajnika Jadranskega zbora, katerega naloga je bila, rešiti Istru pred italijanskim imperializmom. 1922 se je vrnil v Opatije, kjer je ostal do 1937. Da bi se izognil preganjanju fašistične vlade, je prišel v Beograd, kjer ga je zalotila vojna. Vrnil se je v Opatije. Tam je pomagal žrtvam fašističnega terorja. Po kapitulaciji Italije je dr. Mandić odšel v partizane. Izvoljen je bil za člana AVNOJ-a in člana ZAVNOH-a. Na drugem zasedanju AVNOJ-a je bil izvoljen za predsedstvo AVNOJ-a. Na poti iz Jasca so Nemci obkolili skupino, v kateri se je nahajal dr. Mandić. Hrabri Partizanski odred, ki jo je spremljal je prabil obroč in vsi so se rešili. Vse leto 1944 je dr. Mandić hrabro prenašal tegebe partizanskega življenja in sovražniških ofenziv. Ob prihodu v Beograd 5. januarja je izvedel da so Ruske čete rešile iz taborišča v Auschwitzu njegovo ženo, kamor so je Nemci odpeljali preteklega leta.

Ing. Dušan Serneec se je rodil v Mariboru 1882. leta. Leta 1918 je kot delegat kršćanskih socialistov sprejel mesto poverjenika v narodni vladi v Ljubljani. Leta 1925 je kandidiral na listi SLŠ in bil izvoljen za narodnega poslance. V eni izmed pomnejših vlad je prevzel resor gradbenega ministra.

Ko so se osnovala banovine je postal prvi ban Dravske banovine. V vladi Pere Živkovića je sodeloval kot minister za šume in rude, kasneje pa kot minister za gradnje. Leta 1931. takoj po objavi nove ustave, je ing. Serneec izstopil iz vlade Pere Živkovića, ker se je prepričal, da šestojanuarska diktatura ni začasen režim. Umaknil se je iz aktivnega političnega življenja.

Leta 1941. nekaj dni po kapitulaciji Jugoslavije je že prišel pripravljati v Sloveniji organizacijo narodnega od-

JNS bi rada v Osvobodilno fronto Srbije

Izvršni odbor Osvobodilne fronte Srbije je pravkar odbil prošnjo glavnega odbora JNS za vstop. „Za krivce zlozema Jugoslavije ni prostora v Osvobodilni fronti Srbije,“ je ob tej priliki napisala Berba.

„Politiki JNS se ves čas svojega vladanja niso pobrigali, da bi zaščitili neodvisnost Jugoslavije. Nasprotno, na vso moč so slavili enotnost naših narodov in obrabljene silo Jugoslavije. Krivi so velilnega terorja maja 1935, pokoljev po Hrvatski, umorov po Črni gori, udara v beograjsko univerzo in pobojev študentov. Narodi Jugoslavije ne bodo nikdar pozabili glavnih in sodišča za zaščito države. Bivši netranji minister Popović, ki se je drznil podpisati izjavo za vstop v Osvobodilno fronto, je eden glavnih krivcev predaprilske Jugoslavije. Imena JNS politikov se povezana s najbolj umasnimi korupcijskimi aferami, ki jih je doživela Jugoslavija od 1918. do 1941. leta. Ime Kosta Kuzmanovića je simbol korupcionizma. V zunanji politiki so se JNS-arci vezali s hitlerjevsko Nemčijo in fašistično Italijo, s hrvatske in kurdski pa so čuščili zahteve ljudstva po vspostavitvi zveze s Sovjetsko Zvezo. Vrhunec narodne izdaje so JNS-arci dosegli, ko je Hitler napadel Jugoslavijo. Večina je odkrito vstopila v službo okupatorja, ostali pa so mu ves čas dajali moralno pomoč. Niti manjši sovražniki narodov Jugoslavije niso tisti JNS-arci, ki so peoblastili generalitete, da je podpisala kapitulacijo in nato s državnim zlatom begunili v inozemstvo. Ljudje kot Pera Živković in Jeftić so v inozemstvu ves čas podpirali sovražnika. Zaradi vseserbijske protinardnega delovanja bi bile nemogoče in skrajno škodljivo sprejeti takšne ljudi v Osvobodilno fronto. Tiste posameznike iz vrst JNS, ki se niso odmaknili, pa bi bile danes, ko zahtevajo interesi domovine, da se sberajo vse demokratske sile v Osvobodilni fronti, napačno odbijati, če so pripravljene sprejeti njene politične osnove.“

Ime Jeftić, Živković je za vsakega Slovenca simbol predaprilske gnilobe. Zanje ni mesta v narodno osvobodilnem gibanju. Kdo se ne spominja tajnika slovenske JNS dr. Marjana Zajca, ki ga po okupaciji Ljubljani kot senca spremlja in straši italijanski detektiv na njegovih dnevnih pohodih v Cerpo d' armata, kamor hodi ovajat pristaje Osvobodilne fronte? Nismo pozabili, da je bil Avgust Praprotnik, prvi organizator odpora proti OF in sodelovanja

toda vse kaže, da te oblasti niso kos niti svojim najosnovnejšim nalogam: niso znale zaščiti niti tako velikega zločina in mednarodnega pustolovca in so mu celo dovolile, da je sprejel obiske in tako vzdrževal svoje zveze. Večja neodvisnost našega tudi večje odgovornosti.

Italija se poganja, da bi postala zavezniška država. Graf Sforza si grize nohte od jere, „ker svet neče razumeti in priznati, da danes Italija ni več fašistična, temveč drugačna“. Dejanja dokazujejo ravno nasprotno, kajti dokler bodo vojni zločinci stražili svoje zločine, kakor general Tadeo Orlando generala Roatta, dakler bodo Italijanci Zingarelli, Mario Fiere in drugi fašistični esnikarji lahko pisali pesmi in nekrologe fašistom, ki so padli na naši zemlji, dakler bodo italijanski imperialisti segali po naših tleh in dakler bodo general Roatta in drugi vojni zločinci in mednarodni pustolovci lahko odhajali z zatežne klopi v belinišerjev in od tam uhajali „za hrbi karabinjerjev“, Italija ni in ne more biti „drugična“.

Kam je potoval general Roatta? Londonski radije poročajo iz Rima o govorcih, ki pravijo, da se je zatekel v Vatikan ali pa da je odletel na Portugalsko. Vprašanje je, kako se je letalo dvignilo brez vojaškega dovoljenja in znanja?

Ko se je januarja začel proces proti generalu Roatti, smo v našem listu napisali tudi sledeče besede: „Kazen, ki bo temu zločincu odmerjena, bo v veliki meri merilo demokratske volje in neodvisnosti italijanske vlade, hkratu pa tudi preizkušnja moči naprednih italijanskih množic.“ Danes pa moramo postaviti še širje, kajti vprašanje generala Roatta ni samo italijansko vprašanje — vprašanje generala Roatta je mednarodno vprašanje, vprašanje vseh zaveznikov, vseh združenih narodov. To vprašanje zahteva rešitve in mora biti rešeno! Ciril Kosmač

pora. Ing. Serneec je sodeloval v tej akciji od začetka. Leta 1942. je bil aretiran ing. Serneec in obsojen na 4 meseca zapora. Spomladi 1943. l. je ing. Serneec ponovno pretila nevarnost in na peziv SNOS-a je odšel v godovne ter nadaljeval s svojim delom v Plenumu SNOS-a, katerega član je bil od njegove ustanovitve. Kot delegat SNOS-a je moral ing. Serneec potovati v Jasce na II. Zasedanje AVNOJ-a, toda zaradi težke peti tega ni mogel storiti. Na tem zasedanju je bil imenovan za poverjenika financ pri NKOJ-u, kar je ostal do danes. Skupne člani NKOJ-a je pripeljal v Beograd novembra preteklega leta.

z okupatorjem, gospodarski steber JNS? da je JNS-arki trgovinski minister Ivan Moherić maja 1941. leta s ostalimi vidnejšimi JNS in JZK politikami poslal Mussoliniju spomenice, ki je priznavala, da je slovensko ozemlje del Italije in se Mussoliniju zahvalila za ustvaritev ljubljanske pokrajine?

JNS, spečala si se z mrhovinarji, vse naperi reakcije, da te obude k življenju, so zaman!

PRAZNIK OSVOBODITVE BOLGARIJE — PRAZNIK VSEH SLOVANOV

Proslava 67. obletnice osvoboditve Bolgarije izpod turškega jarma je bila močna manifestacija skupnosti in bratstva slovenskih narodov. Na svečanem mitingu je najprej spregovoril metropolit Štefan, nahar so pozdravili bolgarski narod zastopniki vseh slovenskih narodov. V imenu Jugoslavije so govorili: dr. Zlatan Sremac, generalšjant Savo Orevis, Dmiatar Vlahev, profesor Nedeljkovič in generalšjant Milevan Djilas, ki je izročil pozdrave maršala Titu in general štaba jugoslovanske armade.

V svečani resoluciji, ki je bila izdana na tem vavoslavanskem kongresu, je med drugim rečeno:

„Bratje Slovani! Končno je prišla ura zadnjega obračuna s sovražniki slovanstva. Za Nemčijo je udarila dvanaajsta ura. Pred Brandenburškimi vratji je Rdeča armada strizala svoje vrste za sadnji udarec, ki ga bo zadala sren vandalev, ki niso pustili celega niti enega posledja, ki se spravili v jok stroka v materinem telesu, ki so uničili in erpalji vse slovanske dečele, kamor je stopila njihova noga, ki so hoteli spremeniti slovanske narode v gnoj za nemške njive. Toda to se ni zgodilo in se nikdar ne bo zgodilo! Danes prehajajo slovanski narodi skupno zmagoslavno Rdečo armado v končni napad proti sovražniku vseh slovanskih narodov, proti sovražniku celokupnega človeštva. Skupno prelivajo kri in bado spremenili v gnoj fašizem in z njim pognečili lastne njive.“

Nadalje pravi resolucija, da je hotela Nemčija uničiti Slovane, s tem da jih je čuščevala v bratovrski borbi. Toda dosegla je prav nasprotno. „Slovani so danes združeni kot nikoli dolej, ustvarili so granitne stene, ki jih ne bo mogel prerušiti nihče več.“

Resolucija je zaključena s sledečimi besedami: „Slovani, pošljimo vam tople, priročne in bratake pozdrave v borbi za končno uničenje hitlerjevske Nemčije, za našo svobodo, neodvisnost in srečno bodočnost, za srečo vsega človeštva.“

Naprej, Slovani, naprej v Berlin!“

Turčija je napovedala vojno Nemčiji

Turčija je 22. februarja napovedala vojno Nemčiji in Japonski. Zakaj? Na to vprašanje je presenetljivo odkrito odgovoril turški zunanji minister, ki je izjavil, da mu je britanski veleposlanik izjavil, da države, ki do 1. marca ne bodo v vojni z nemčijo, ne bodo pavabljene na konferenco v San Francisco. To je torej višek turške politike. Vso vojno je pomagala Nemčiji, pebiljala je Hitlerju surovine, da je keval orožje s katerim je pobijal naše najboljšje sinove. Danes pa Turčija trdi, da je balkanska država in se hoče prikazati kot pokroviteljica Balkana. Turčija ne samo da ni balkanska država, temveč je s svojim vedenjem v tej vojni, posebno pa še v vedenjem de osvobodilnih gibanj na Balkanu, izgubila sleherno pravico, da govori o naših zadevah. Balkanski narodi smo samo dovršili osvoboditev Balkana, svoje dečele si bemo uredili sami. Pri nas nima Turčija kaj iskati.

Mi želimo kveti v prijateljskih odnosih s svojimi sosedi in z vsemi naprednimi narodi, tudi s Turčijo, toda Turčija se mora odreči enkrat za vselej vlegi razsednika in pokrovitelja na Balkanu, kajti balkanski narodi bodo sami odločili tako o svoji ureditvi notranjih kakor zunanjih odnosov.

Boji na Dolenjskem in Primorskem

Središče bojev na Dolenjskem je še vedno dolina Krke - Osvobojeno ozemlje na Primorskem ohranjeno - Zavezniški bombniki rušijo komunikacije na Štajerskem in belogardistične postojanke na Dolenjskem

Na Dolenjskem so se vodile borbe v preteklem tednu še vedno na področju Žužemberka. Sovražnikovi poskusi, da bi se prebil na desni breg Krke, proti našim položajem, niso uspeli. Pri izpadu iz Dvora je imel sovražnik po dvourni borbi 80 mrtvih in ranjenih. Borbe so bile tudi ob komunikaciji Radeče—Sv. Križ s sovražnikovo kolono, ki je bila sestavljena iz pehote, artilerije in tankov. Pri naši blokadi Novega mesta je hotel sovražnik blokada prebiti, toda izpadi so bili izgubami zanj odbiti.

Na Notranjakem so bile borbe z večjo sovražno kolono, ki pa se je merala z izgubami umakniti nazaj v postojanko.

Na Štajerskem je imel sovražnik na položajih Sv. planine pri Zagerju večje izgube.

Živahnjejši se bili boji na Primorskem kjer so bile velike borbe s sovražnikovi, kolonami v Vipavski dolini. Vsi napadi

so bili odbiti. Borbe so bile predysem na področju Trnovskega gozda in pri Udinah, kjer se je skušal sovražnik približati našemu osvobojenemu ozemlju. Naše enote so vodile borbe z nadmočnimi sovražnimi silami ob komunikaciji Gorica—Ajdovščina—Col. V borbah severozapadno od Ajdovščine je imel sovražnik 120 mrtvih in ranjenih.

Na Gorenjskem so naši minerci uničili kurilnico v Tržiču in porušili progo Gorica—Jesenice pri Bohinjki Bistrici zavezniški bombniki pa so razrušili železniško postajo Dobravo severno od Bleda.

Zavezniški bombniki so nspadli tudi Grosuplje, Višnje goru, Št. Vid in Stično na Dolenjskem, bombardirali in mitraljirali 23. februarja trikrat Ljubljano in napadli ter poškodovali proge Zidani most—Litija, Celje—Maribor in Pragersko—Ptuj.

Bosna pred osvoboditvijo

Hudi Boji pri Sarajevu - Postojanke padajo - Zadnje sovražnikovo oporišče v Hercegovini likvidirano - Zatišje pred viharjem na sremem bojišču - Naše letalstvo povod podpira operacije naše vojske - Ustašev se izmikajo že oporišča v okolici Zagreba

Ofenziva v Bosni in Hercegovini se po zavzetju Mestarija, Nevesinja in drugih važnih oporišč nadaljuje in obeta, da bo tudi ta predel Jugoslavije v bližnjem času dekončno osvobojen. Naše enote stoje pred Sarajevom in bijejo prav na tem odseku težke boje s sovražnikom, ki debiva iz mesta močna ojačenja. Na področju Junje so nadaljevale naše enote s pritiskom na sever, zavzele na ceoti Gračanica—Gradačac mesto Sokolo, medtem ko so na bojišču Zenica—Busovača zavzele 16 oporišč, med njimi močno utrjeno in branjeno železniško postajo Busovača. Pri tem je bil zajet nemški polkovnik z mnogimi oficirji in poficirji. Hudi boji so se vodili s sovražnikovimi silami, ki so se hotele prebiti iz Sarajeva do Busovače.

V zadnjih bojih je naša vojska zlomila sovražnikov odpor in osvobodila Ostrožac, potem pa nasledovala potolčenega sovražnika in zavzela sovražnikovo oporišče in železniško postajo Lisibiči. Pri teh bojih je bilo ubitih 230 Nemcev in ustašev, v bojih na področjih Janja—Šušo polje v vzhodni Bosni pa 250.

Pri nadaljnjem preganjanju sovražnika so naše čete osvobodile Konjice, zadnje sovražnikovo oporišče v Hercegovini. Pri vseh teh bojih v Bosni in Hercegovini, kakor tudi v zaledju bojišču v Sremu je sodelovalo naše letalstvo.

Bojišče v Sremu, kamor se bo nedvomno v najbližji bodočnosti preneslo težišče jugoslovanske fronte, zdaj še miruje in meramo govoriti samo o uspešnih izvidniških in patrolnih akcijah.

V Libi je bilo zavzetih več sovražnikovih oporišč, med njimi močno oporišče Dabar, v Sloveniji pa je bila razbita sovražna kolona in ubitih pri tem 270 sovražnikovih vojakov in oficirjev.

Boji se se spet približali samemu Zagrebu, kjer so likvidirale naše enote kljub intervencijam iz Zagreba in Siska močne oporišče Odro, oddaljeno le 7 kilometrov od mesta. Naše sabotažne skupine pa so na delu tudi v mestu samem: pognale se v zrak železnicovarne Sile. Na raznih sektorjih je bila porušena prega in uničeni transportni vlaki.

Hitler bo sam branil Berlin?

„Najhujša nevarnost je minula. Zadržali smo beljiševsko ofenzivo in v kratkem bomo spet zasedli izgubljene kraje.“ Tako so govorili nacistični prvaki, da bi potolažili obupane Nemce, ki se tako strašno boje Rusov.

Toda kljub navidezni prekinitvi operacij na nekaterih delih fronte, se pohod na Berlin ni ustavil. Pred kratkim so čete I. beloruske fronte pod poveljstvom maršala Rokosovskega pričele z novimi napadi in so temeljito zmedle nemške načrte. V nenadnem sunku proti Hojničam je Rdeča armada prebila vse obrambne pasove in zavzela celo vrsto mest. Padel je Polnov in Nemci naskrat niso vedeli, kaj naj branijo, ali dohod h Gdansk ali dohod v Stettin.

Tako ni bilo iz nemške protiofenzive nič. Himmler je hitro napravil krožno potovanje po ogroženih krajih. Ustavil se je v Stettinu in naročil nacistom,

da ga branijo za vsako ceno. Hitler pa se pripravlja na obrambo Berlina. Mož misli, da bo s tem, če bo sam prevzel poveljstvo obrambe, vliil vero vanj in njegovo bežjo pravidnost. Pa so mu njegovi kompanjeni to odsvetovali. Kajti, kaj če Rusi kljub vsemu zasedejo Berlin, kdo bo vrnil zaupanje v firerja in njegovo poslanstvo.

Med tem pa so čete R. A. razkesele nemške divizije. Prodirje so na obalo Baltiškega morja in zavzele spotoma Köslin, veliko industrijsko in upravno središče Pomorjanske. 1. marca pa so prekle v napad še čete I. beloruske fronte na odseku vzhodno od mesta Stargarda. Po siloviti topniški in letalski pripravi so razbile nemške obrambo ter se skozi gozdove in močvirja prebile pri Kelbergu do morja. Vsa fronta od Baltiškega morja pa do Karpatov se je premaknila. Padli sta mesti Stargard in Naugard, padel je Graudenz, v smeri Stettina je bilo zavzetih 150 krajev. Königsberg in Gdansk sta miški v pasti, iz katerih ni izhoda. Nemške divizije na vzhodnem Pomerjanskem so odresane od zapada in zapisane uničenju.

Nemci so postavili pred Berlin silne utrdbe. Podzemni bunkerji gredo 60 m globoko in so zvezani s železnicaami, nad zemljo pa so ogromni jezovi železa in betona. Toda tudi to ne zadrži Rdeče armade. Na mnogih utrdbah že plapolata sovjetska zastava, grmenje topov na Odri povzroča vedno večje panikov Berlinu.

Ameriške čete v Kölnu

Peraze pred Berlinom dopolnjuje zavezniška ofenziva na zapadu. Tam so boji na reki Ren, ki ga je prva dosegla 9. ameriška armada v bližini Düsseldorfa. Pri tem je bil zavzet Krefeld, desedaj največje osvojene nemško mesto na zapadu. Čete 1. ameriške armade pa so predle v Köln, največje industrijske središče Porenja in divjaje v mestu poulični boji.

Nemci se umikajo preko Rena. Posem „Wacht am Rhein“ je za vedno izkvanela.

Vse operacije podpirajo močni letalski nspadi. Redno vsako noč je bombardiran Berlin, kar ustvarja grozo v geretnem velemestu, ki ga preplavljajo reke beguncev.

Nadaljevanje članka „General Roatta je pobeunil...“ Italijanski fašistični sodniki in odvetsiki se še pred nedavnim kar mimegrede v nekaj urah obsodili na smrt borec za svobodo in demokracijo. Danes pa, ko so neštete žrtve priborile svobodo in demokracijo, italijanski sodniki in visoki pravniki branijo fašizem in „ustvarjalce imperija“ s tem, da se sklicujejo na sodni postopek in na neodvisnost in vzvišenost sodnikov. Takrat so podpirali fašizem in italijanski imperializem s hlapčevstvom, danes ga podpirajo s svojo „osebno svobodo in vzvišenostjo“.

Kakor vse kaže, razprave ni vodil predsednik sodišča, temveč obtoženec general Roatta. Kadar je zasitil nerodno ali nepoučeno pričo, je kratko in malo debil srčno napako in je je mahnil v — vojaško bolnišnico. Da, general mora v vojaško bolnišnico, čeprav dobro vem, da so v ječi Regina Coeli tudi bolniške sobe, v katerih je hiralo in tudi izhralo lepe številce naših ljudi. Porečilo o begu pravi, da je general Roatta trdil, da je bolan.“ Ljudje božji, povejte nam, kdaj in kje pa je že zločinec, posebno pa še zločinec mednarodnega obsega, lahko zapustil zaščeno klop na svojo lastno trditve, da je bolan?

Londonski radijo prebra iz Rima, da je predsednik sodišča prebral zapisnik o begu generala Roatta. Iz zapisnika sledi, da je zvečer prišel h generalu Roatti neki majber Rossi, s katerim sta se pogovarjala najprej v sobi in nato na hodniku. Tako torej! N št jetaiki so bili zakopani za zidovjem meseca in meseca, včasih leta, preden so starši izvedeli zanje. General Roatta, bolni general R. att., pa leži v bolnišnici, sprejema svoje oficirje in se z njimi bres prič pogovarja po hodnikih. Gospoda režiserji, ta burka je šla nekoliko predaleč.

MATI JUGOVIČEV

SRBSKA NARODNA, PRIREDIL MILE KLOPČIČ

Mili Bože, kakšno silno čudo!
Zbrala se na Kosovem je vojska,
v nji devet je bilo Jugovičev
in deseti stari Jug-Bogdane.
Moli k Bogu mati Jugovičev:
„Daj mi, Bože, daj oči sokolje,
daj mi bela, daj labodja krila,
da zletim na Kosovo poljano
in da vidim devet Jugovičev
in da vidim starega Bogdana.“
Kar prosila, to je izprosila:
Bog ji dal je res oči sokolje,
dal ji bela, dal labodja krila.
In zleti nad Kosovo poljano —
mrtvih vseh je devet Jugovičev
in deseti stari Jug-Bogdane.
A nad njimi devet bojnih kopij,
a na kopjih spet devet sokolov,
in krog kopij devet dobrih konjev,
zraven konjev psov devet in hudih.
Pa zahrza devet dobrih konjev,
in zavije psov devet in hudih,
in zakliče vseh devet sokolov.
Vendar mati trda je ostala,
ni nobene solze potočila.
Pač pa vzame devet dobrih konjev,
vzame s sabo psov devet in hudih,
vzame s sabo vseh devet sokolov.
Pa se vrne v svoje bele dvore.
Iz daljave so jo snahe uzrle,
pohitele malo ji naproti;
pa zajočje vseh devet udovic,
pa zajočje vseh devet sirotic,
pa zahrza devet dobrih konjev,
pa zavije psov devet in hudih,
in zakliče vseh devet sokolov.
Vendar mati trda je ostala,
ni nobene solze potočila.
A ponoči, ravno ob dvanajsti,
pa zahrza Damijanov sivko.
Vpraša mati Damjanovo drago:
„Snaha moja, draga Damjanova,
kaj da hrza Damijanov sivko?
Ali lačen bele je pšenice,
ali žejen vode je z Zvečana?“
Pa ji reče Damjanova drago:
„Tašča moja, mati Damjanova,

ne da lačen bele je pšenice,
niti žejen vode je z Zvečana,
marveč ga je Damjan bil navadil,
da zobjane zoblje do dvanajste,
pa dvanajsti da po cesti dirja.
Pa žaluje zdaj za gospodarjem,
ker na sebi ni ga v dvor prinesel.“
Vendar mati trda je ostala,
ni nobene solze potočila.
Ko se zjutraj spet je dan zasvital,
priletita črna krokarija do dvora,
do ramena krila so krvava,
bela pena peni se na kljunih.
Sta prinesla roko od junaka,
a na roki zlat in svetel prstan.
Vržeta jo materi v naročje.
Roko vzame Jugovičev mati,
jo obrne, gleda in obrača,
pa pokliče Damjanovo drago:
„Snaha moja, Damjanova drago,
daj, čigava je ta bela roka?“
Pa ji reče Damjanova drago:
„Tašča moja, mati Damjanova!
To je roka našega Damjana,
ker mi znan je tale prstan zlati,
tale prstan me je ž njim poročil.“
Vzame mati Damjanovo roko,
jo obrne, gleda in obrača.
Pa zajočje vseh devet udovic,
pa zajočje vseh devet sirotic.
Vendar mati trda je ostala,
ni nobene solze potočila,
pač je snaham tole govorila:
„Ne jokajte, o neveste moj!
Bogu hvala za darilo tako!
Nisem mlada jih za to rodila,
da ležali bi mi na blazinah,
na blazinah mehkih in svilenih.
Jaz za to sem mlada jih rodila,
da branili bi nam domovino,
domovino zoper vse sovragel!
Ne jokajte drage moje hčerke!
Pa čeprav so odleteli orli,
so ostali ptiči nam orličji;
krmili jih bomo te orličje,
rod naš nikdar, nikdar ne izgine,
hiša naša prazna ne ostane!

sesedu. Vasi, ki imajo še delovno živino,
bodo morale prisluščiti na pomoč sosed-
nim vasem. Na Notranjskem imata vasi
L. in T. obe samo enega vola. Domevili
sta se, da bosta obdelali vsa polja v
obeh vaseh s enim volom, lastniku vola
pa se bosta odškodovali s delom. Naj-
prej bosta obdelali polja v legah za
zgodnje sadeže, potem pa polja za kas-
nejše sadeže.

Ponekod bo tudi primanjkovalo raznih
semen, predvsem krompirja. V vasi T.
se se kmetje dogovorili, da bodo šli
po semena v sosedno okraje in da si
bodo semena posojali. Če bo primanj-
kovalo semenskega krompirja, bodo
mesto njega sadili več koruze in fižola.
Kjer koruza ne uspeva, je treba za-
saditi grah in bob, sejati evos in pozneje
tudi proso.

Naloga naših Okrajnih in krajevnih
narodno osvobodilnih odborov je, po-
aredeovati in pomagati po svoji moči
psi preskrbi in izmenjavi semen kakor
tudi pri organizaciji medsebojne pomoči
pri spemladanskem obdelovanju zemlje.
Žato je treba prirediti pogoste vaške
sestanke in sproti reševati vse težave,
ki se pojavljajo v posameznih krajih.
Na vaškem zboru v vasi L. so kmetje
povedali, koliko in kakšno zemljo ima
kdo, koliko semena ima, kakšno seme

in orodje mu manjka, domenili so se
kako si bodo semena razdelili, domenili
so se kako si bodo drug drugemu s
delom pomagali in zemljo z uspehom
obdelujejo.

Čebelarji člani belokranjske zadruge
so n. pr. deločili, kdo bo urejal panje
tistih, ki so bili vpkloicani v vojsko.
Organizacije OF pa morajo skrbeti,
da se bo delo razvijalo čim hitreje in
uspešneje, one morajo biti s svojimi
nasveti, s svojo vsestransko pomočjo
duša spemladanske obdelave zemlje.
Ljudje morajo čutiti, da je OF njihov
glavni zaščitnik tudi v gospodarskih
težavah, da jih ne prepusti usodi, tem-
več preko vseh zaprek vodi v boljše
življenje.

Sovražniki ljudstva bodo tudi v vpra-
šanju pomladne obdelave zemlje pokazali
svoj pravi obraz. V vasi, ki zavlada
s pomladnim delom, prav gotovo tiči
tak sovražnik. Rad bi zavil obdelavo,
da bi lačnim in razočaranim ljudem
tam laže zvil vrat. Saboterja je treba
odkriti in razkrinkati.

Z medsebojno pomočjo oblasti in
vsega ljudstva, s vzajemnim delom, s
razkrinkavanjem saboterjev bo mogoče
premagati vse napore in težave, da bo
naša zemlja tudi to pomlad obdelana
in naša neodvisnost zajamčena.

Izdajalci pred sodiščem

Iz dokončno osvobojenih predelov Jugoslavije prihajajo poročila o vrsti
sodnih procesov; jugoslovanski narodi čistijo iz svoje srede tiste izmečke, ki
so se prodali okupatorju in mu pomagali pri njegovem načrtu, da bi izbrisal
Jugoslavijo z evropskega zemljevida in iztrebil njene narode. Noben madež
ne sme kaliti tepe novega življenja. To je cilj, ki ga zaskuje sodstvo jugo-
slovanske vojske po svojih trah, toda pravičnih zakonih.

Slovenija še ni dokončno osvobodjena. Vendar pa ima sodstvo jugoslovanske
vojske tudi pri nas od časa do časa priliko, kaznovati izdajalce ki so dvignili
orožje proti svoji narodu v bremenitni borbi.

Sredi februarja t. l. so se zagovarjali pred vojskim sodiščem pri komadi
belokranjskega vojnega pčarčja štirje taki zločinci. Reka naše narodne oblasti
jih je preko svoje vojske dosegla še pred popolnim polomom njihovih okupa-
torskih gospodarjev. Potrti zaradi prepoznega spoznanja naše moči so polegali
račun za svoja dela. To je bila pretresljiva, bedna slika ljudi, ki so postavili
življenje na napačno karto.

Izdajalec velikega kova

Karel Povše, bogat posestnik v Go-
riški vasi, je bil že pred vojno ste-
ber preteljudske politike v svojem
kraju. Kot dolgoletni občinski odbor-
nik si je pridobil vpliv na ljudstvo in
to je po prihodu italijanskih okupatorjev
na prišepetavanje in pod vodstvom žup-
nika Petriča iskorištil za sodelovanje
pri organizaciji eberoženega sodele-
vanja s fašističnimi zločinci v borbi
proti svojemu narodu. Bil je živno
središče beogradskiške reakcije. Pri
njem so se oglašale italijanske in be-
logaristične herde ob priliki svojih
pohodov, dajal jim je vse potrebne
politične in vojaške informacije, ki so
imelo za posledico kruto preganjanje
pristašev osvobodilne borbe po le pre-
dobro znanih metodah in z običajnimi
posledicami. Štirije njegovi sinovi so
šli po njegovi zaslugi k beli gardi in
ni čuda, da se je v svoji gorečnosti
za okupacijo in njene hlapce spozabil
tako daleč, da je izdal sovražniku celo
svojeje rodnega brata, pripadnika
Osvobodilne fronte. Italijanska kapitu-
lacija ga ni streljala in nadaljeval je
s svojim krivičnim udejstvovanjem
v prid že kruččjega nemškega oku-
patorja in njegovih domobrantskih hlap-
cev. Njegova hiša je v tej borbi pe-
stala središče nevarne ženske vohuške
organizacije. Odtod so vodile niti v so-

vražnikovo postojanko, kamor je zahajal
tudi sam. Pod njegovim vplivom se je
vas v celeti pedala na pogubno pot
narodnega izdajstva. Razen enega so
vsi za erožje sposobni moški vasčani
v okupatorjevi vojaški službi. Čeprav
so ga partizani ponovno opozarjali naj
preneha s svojim delom, je nadaljeval
zločinsko početje. Izdajstvo na izdaj-
stvo, zločin na zločin, dokler mera ni
bila polna.

Veteran juriškega bataljona

Anton Goršin iz Potovrha je bil star
skoraj 50 let, pa je bil v juriškem
bataljonu. Zaradi svojih zaslug seveda.
Že ob ustanovitvi bele garde je postal
član te izdajalske vojaške formacije.
Skupno z zloglasnim vojnim zločincem
kaplanom Volbankom je sodeloval pri
razkrjanju te organizacije. Udeležoval
se je njenih roparskih in morilskih po-
hodov pri krmem Dolenjske, prav posebej
pa se je edlikoval pri požigu ksege pod
Gorjanci. Vedil je italijanske in izda-
jalske čete pri njihovih akcijah. So-
deloval je pri umoru terencev — mlinar-
ja Majka in pri umoru štirih terencev
iz Stopič. Izdajal je cele skupine za-
vednih Slovencev tako, da je dajal
okupatorju ovađuške sezname. Tudi po
kapitulaciji Italije je nadaljeval s svo-
jim zločinskim udejstvovanjem, dokler
ga ni kot pripadnika domobrantskega
juriškega bataljona ujela naša vojska.

Aktivisti OF moramo storiti vse, da bo spo- mladanska setev in obdelava zemlje uspela

Letošnja pomlad se poraja že v zna-
menju bližje se svobode. Slovenski
kmet bo opravljal setev z gotovostjo,
da bo njene plodove uživati že v miru.
Brez dvoma bo ta zavest krepila moč
in voljo za letošnje obdelovalno kam-
panjo.

Pogoji za letošnje pomladno obdelo-
vanje bodo v mnogih krajih bolj po-
voljni kakor so bili lani. Mrazikje bo
primanjkovalo delovne živine, gnoja,
orodja in semena. Manjkalo bo tudi
krepkih možnih rok, ki bi prijele za
plug in težka dela.

Pred štirimi leti smo stali pred na-
logo, da se s lastnimi silami upremo
okupatorju. Danes stojimo pred nalogo,
da se v težkih prilikah s lastnimi silami
gospodarsko dvignemo in tako ostanemo
neodvisni. Osvoboditi se gladi, to se
pravi ostati sam svoj gospod. Uspešno
opraviti pomladanske setev, se pravi
borcem in sebi zagotoviti kruh. Zato
je pomladanska setev tako važna naloga,
zato je stoddstotna izpolnitev te naloge
dolžnost vsakega aktivista OF. Vanjo

mora vložiti prav veliko iznajdljivosti,
kot jo je v prvih dneh partizanstva
vložil v to, da dobi svojo puško in
izvede težko akcijo. Aktivist OF mora
biti duša spomladanske obdelave zemlje,
znati mora premagati vse težave, dvigati
vso ljudsko iznajdljivost, ki nam je
omogočila partizanski boj. Pomladanska
obdelava zemlje je velika preizkušnja
naših aktivistov v obnovi. Tu bodo
pokazali svo borbenost v veliki gospo-
darski bitki, ki se šele začneja. Zmagati
za vsako ceno, premagati vse težave,
obdelati zemljo kljub pomanjkanju semen,
živine in delovne sile — to je danes
naše geslo.

Levji delež bremena pri pomladanskem
delu bodo morale prevzeti naše žene
in dorasčajoča mladina. Še ne-
štetokrat so pokazale svojo požrtvoval-
nost in zato smo prepričani, da se bodo
tudi v tej nalogi izkazale.

Bolj kakor kdaj prej bo letos potrebno
na naši vasi v z a j e m n o delo. Težave
se bodo kazale zlasti v pomanjkanju
delovne živine. Sosed bo moral pomagati

zatrinja in izkoreninjevanja vsega našega
javnega udejstvovanja na Primorskem.
Temu hoče odpruščiti propagandni odsek
IX. korpusa s svojim kulturno prosvetnim
centrom, ki se je razvil iz pevovodske šole
in mu je bila pozneje priključena še vojaška
godba. Namen tega centra je, dvigati iz
preprostega ljudstva nove, mlade talente,
vzgojiti in oblikovati jih v posebnih tečajih
ter jih potem poslati med ljudstvo, da
pomagajo s tem pri ustvarjanju nove ljudske
umetnosti. S tem opravila kulturno prosvetni
center prevažno kulturno, pa tudi politično
nalogo, kajti glasbena vzgoja novih kadrov
je tesno povezana tudi s politično, tako
da se mladi ljudje v tej šoli vsestransko
izoblikujejo. Kulturno prosvetni center IX.
korpusa postaja s tem kulturno prosvetno
žarišče nove glasbene umetnosti za Slo-
vensko Primorje.

Ob zaključku svjega drugega pevov-
odskega tečaja je kulturno prosvetni cen-
ter priredil vrsto koncertov na osvobojenem
ozemlju Primorske. Program ki so ga iz-
vajali gojerci enomesečnega tečaja ter
vojaška godba IX. korpusa, je imel namen,
predstaviti predvsem golenje tečaja, zlasti
najboljše med njimi, ter pokazati, kaj so
v tem kratkem času dosegli. Hkrati naj bi
koncert prikazal nekako sintezo glasbene
umetnosti, zdrave kulturne dedišče pre-
teklosti in našega novega umetniškega
snovanja, porjeseja v teku naše borbe.
Umetniški nivo prireditelje se je dvigal od
preprostih enoglasnih zborov preko lažjih
in težjih samospjevov in nastopov vojaške
godbe do umetniškega viška, partizanske tri-
logije, ki jo je izvajal celotni zbor skupno
z vojaško godbo.

Koncert je pokazal, da so organizatorji
ubrali pravo pot. Videli smo nekaj mladih
pevovodij, ki so dosegli s svojimi tečkami

prav lepe umetniške učenke, tako zlasti
tov. Alojz iz Jeseniško — bč hinjskega odreda,
ki je dirigiral Fleismanovo „Triglav“, tov.
Milica iz severnoprimorskega okrožja, ki
je vodila ženski zbor (Adamičeva „Zbad-
ljivka“) ter tov. Jože iz XXX. divizije ki
je dirigiral nelahko Satinerjevo „Najaz v
planinski raj“.

Ugodno so presenetili pevski solisti.
Najboljša med njimi je bila tov. Vera iz
srednjepimorskega okrožja, ki je zapela
nežno občuteno Pirnikovo skladbo „Samo
en cvet“ na Kajuhovo besedilo. Pevka ima
zvonek, prijeten glas, ki se z lahko
vzpenja v višine. Prav tako so ugajali tudi
ostali solisti: tov. Crna z Volarčeve „Po-
gled v nedolžno oko“, tov. Vili s Pirnikovo
„Evci v spominsko knjigo“ (na Klopčičevo
besedilo) ter tov. Metod, ki je zapel Vola-
ričev „Rožmarin“.

Pevski zbor, kakih 60 pevcev in pevki,
je tehnično dobro izvežban in je bil kos
tudi težjim vokalnim skladbam. Odtehtanost
pšebmeznih glasov, kakor tudi celotni zvok
seveda še nista mogla biti idealne; pre-
zentila pa nas je skoraj brezhibna inton-
acija in tudi tehnične finese so prišle že
dekaj do izraza. Po tolikoletnem počivanju
pevskih zborov na Primorskem vidimo
razveseljen pojav, da se glasbene življenje
spet dviga ne samo na nekdanjo višino,
ampak ima tudi pogoje, da je prekosil.

Vojaška godba je ubrano odgrala dvoje
komadov, oboje v prireditbi Tov. Rudija
Pešiz. V zaključni tečki, ki je pomenila
nekak višek večera, je tov. Pešil povezal
v trilegijo treje partizanskih pesmi in
sicer Fr. Kosmaka „Hej tovariši“, ki jo je
uglasbil Marjan Kozina, Boža Voduska „K
nam prihaja“ in Leva Svetka „V nove
zarje“, oboje v Pirnikovi kompoziciji. Tri-
legija posrečeno kaže tri faze naše borbe:

Effjatt

Najzanimnejši pojav v zgodovini
starih Grhov je Effjaltovo izdajstvo.
Ke se je junak Leonida boril s poščno
Špartancev proti ogromni sovražni pre-
moči, je ed njih odšel izdajalec Effjatt
in jim privedel sovražnika za hrbet.

Prav takšno izdajstvo je izvršil Janez
Lukšič, doma z Vrha pri Ljubnu. Feb-
ruarja 1944. je dezertiral iz Cankarje-
ve brigade, tri dni po pobegu pa je
privedel svojemu bataljonu sovražniko-
vo kolono za hrbet. S tem je sakrivil
smrt peterih junaških partizanov, ki so
ob tej priliki padli. Nato je služil v
domobrantski vojski kot vodnik. Ko so
mu priče pri razpravi dokazale, da je
prav on tisti, ki se je udejstvoval s
tako vno, je izjavil, da je to počel
njegov — dvojniki. Ta zagovor je
vzbudil v sedni dverani splešno vese-
lost, ke se je po izjavah prič izkazalo,
da takega dvojnika ni.

Najmlajši — najpametnejši

Kot zadnji je se zavečarjal 18 letni
Peterič Vinko. Do meseca julija 1943.
je bil partizan Cankarjeve brigade.
Potem je pobegnil domov k Sv. Križi
pri Kostanjevici. Tam se je skrival,
dokler ga niso mobilizirali domobranci.
Postal je član juriškega bataljona in
se udeležil borb na Brezovi rebri. Ke
je bila njegova edinica razpršena, je
odšel domov in postal — domobrantski
skrivalec. Končno ga je ujela naša patrila.

Vojaško sodišče je obsodilo Povše-
ta, Goršina in Lukšiča na smrtno ka-
zen s streljanjem, izgubo državljanske
časti in zaplembo celotne imovine,
Peteriča Vinka pa na tri leta težkega
prislinskega dela, ki ga bo moral oprav-
ljati v operativni enotici. Višje voja-
ško sodišče je to sodbo še istega dne
potrdilo. Prvi trije obtoženci so spre-
jeli sodbo flegmatično, Peterič pa je
izjavil svojo voljo, popraviti svojo
krivdo v borbi.

Razprava se je vršila pred nabito
polno dvorano. Potekala je napeto,
strokovno vodstvo je bilo odlično. Pu-
blika je sedela razpravi z napetim
zanimanjem, toda nad vse dostojan-
stveno. Naše vojaško sodstvo je s to
razpravo ponovno dokazalo svojo vi-
soko raven.

Jernej Stante

Skrb sovjetskih strokovnih organizacij za ranjence

Ko je nastala vojna so strokovne
organizacije izpremenile svoja bogata
zdravišča in letovišča v bolnice
in sanatorije ter jih opremile z naj-
modernejšimi aparati in zdravni-
škimi instrumenti. Mnoge izmed njih
so postale svetovno znane po svojih
edinstvenih primerih zdravljenja težko
ranjenih vojakov in oficirjev. Zlasti
slovi neurokirurški zavod na Lralu,
ki uspešno leči mnoge težke mož-
ganske poškodbe, ki so se poprej
končale s smrtjo.

Strokovne organizacije pošiljajo
ranjencem darila v bolnice, zbirajo
knjige in prirečajo zanje koncerte.
Organizirale so številne in razno-
vrstne tečaje za invalide ter na fi-
soče tečaje za zdravniške sestre
in pomožno osebje.

KULTURA

Glasbeno življenje na Primorskem se obnavlja

Glasba je bila v vseh časih eden najbolj
vernih odsevnov človeških notranjih doživeti.
V naši dobi, ko se krčijo vsi kontinuiti
v silnem hotenju, da bi ustvarili nekaj boljše-
ga, lepšega, ima glasba še poseben pomen. Še
prav poseben pomen pa ima v našem
Slovenskem Primorju, kjer je bilo, kakor
vsak izraz slovenskega čustvovanja, tudi
glasbeno izživljanje nasilno zatrto; utihnil
je merala slovenska pesem, umolnilil so
pevski zbori, zaprte so bile slovenske glas-
bene šole, razpuščeni razni instrumentalni
ansambli. Bil je, kakor da se primorske-
mu ljudstvu iztrgali del njegove duše, saj
je to ljudstvo slovenska pesem dvigala v
najtežjih trenutkih. In naši Primorci so
znali zapeti, zagesti, zaigrati; njihovih pevskih
zbori, bilo jih je okoli 150, organiziranih
v treh pevskih zvezah, eni v Trstu, dveh
v Gorici, so sloveli tudi preko meja očje
domevine in primorski godalni kvarteti
(Pahor, Pavličič, Logar dr. Kranjc) v tistih
časih ni imel prenica po vsej Sloveniji!

Danes je glasbeno življenje po Slove-
nskem Primorju polgama obnovlja. Že se
snujejo po raznih krajih pevski zbori, ki
postajajo posredniki naše nove glasbe,
oplemeniteni s partizansko pesmijo. hčerko
nove dobe in novih idej. V vseh naših
edinicah pa se itak že od vsega začetka
udejavljajo pevski zbori, saj je partizanska
pesem spremljala naše boje prav povsod
in ob vsakem času. Tako vojaški, kakor
civilni pevski zbori pa belehajo predvsem
na pomanjkanju strokovno usposobljenega
kadra, kar je pač posledica sistematičnega

je odlikovalo sovjetske umetnike Barsovo,
Mešereva, Karalupeva, Obrostava in druge,
ki so potovali po Jugoslaviji, z redom
„Bratstva in enotnosti“.

Društvo bolgarskih pisatelj je izvolilo
na predlog Todorova Pavlova vrsto castnih
članov. Med njimi sta Rusi Keževnikov
in Siminov, Srb Jovan Popović, Hrvat
Vladimir Nazor, Crnogorec Radovan Zo-
govič in Slovenec Mile Klopčič.

V Bosni in Hercegovini dela danes v osvo-
bojenih predelih že 205 osnovnih šol in
obiskuje jih 16.563 otrok, poučuje pa v
njih 320 učiteljev. Doslej so priredili že
tudi nad 400 analifabetskih tečajev za odr-
asle in udeležilo se jih je nad 15.000 ljudi.
Pa tudi kulturno življenje se dviga. Poleg
centralne igralske družine delajo uspešno
tudi pokrajinske skupine, pevski zbori,
orkestri, čitalnice in druge prosvetne usta-
nove.

Istrska gledališka družina Otokar Ker-
ševani, imenovana po svojem prvobercu,
ki so ga zaklali ustaši, je imela v zadnjem
času kljub najtežjim prilikam vrsto prire-
ditvev po vsej Istri. Zdaj ta družina že pri-
pravlja program, ki ga bo izvedla v Reki
ko bo mesto osvobodeno.

Slovensko pevsko društvo Srečko Kosovel
je priredilo koncert v narodnem gledališču
v Skoplju.

Narodno gledališče v Beogradu priprav-
lja vrsto novih dram in oper. Prireja
številne predstave za vojsko in civilno
prebivalstvo. Vrhovni štab je poslal na
željo maršala Tita članem narodnega gla-
dališča, ki žive v zelo težkih razmerah,
občutno materialno pomoč. Tako pomoč
so dobili tudi člani beogradskega rda

Zapiski

V počastitev spomina Alekseja Tolstoja
je Svet ljudskih komisarijev SSSR sklenil,
da mu bodo postavili v Moskvi spomenik,
da bodo preimenovali po njem ulico v
kateri je živel, vzdali ploščo na hišo, v
kateri je stanoval, da bodo izdali v letu
1945 popolno zbirko njegovih del in usta-
novili štiri stipendije Alekseja Tolstoja na
moskovski univerzi in slovstvenem zavodu.

Roman o obrambi Moskve jeseni 1941 je
napisal Aleksander Bek pod naslovom Vo-
lokolamska cesta. Ob izidu je bila v mo-
skovskem literarnem klubu zanimiva dis-
kusija, ki se je niso udeležili samo lita-
rarni kritiki in pisatelji, ampak tudi junaki
romana, vojaški slavne divizije generala
Panfilova.

Skupina sovjetskih umetnikov, ki je bivala
v Jugoslaviji, je priredila vrsto koncertov
v Beogradu in ebiskala tudi Novi Sad.
Čisti dobiček prirediteljev je bil namenjen
tistim krajem naše dežele, ki so pod oku-
pacijo največ trpeli. Predsedstvo AVNOJ-a

